

**KOHTUTE HALDAMISE NÕUKOJA
SAJA ÜHEKSANDA ERAKORRALISE ISTUNGI
PROTOKOLL
(elektroniline)**

26. märts 2020. a

KHN-i liikmed ja asendusliikmed:

Villu Kõve, Riigikohtu esimees, kohtute haldamise nõukoja esimees
Ivo Pilving, riigikohtunik
Juhan Sarv, riigikohtunik (asendusliige)
Virgo Saarmets, Tallinna Ringkonnakohtu kohtunik
Indrek Parrest, Tartu Ringkonnakohtu kohtunik
Tanel Saar, Tartu Ringkonnakohtu kohtunik (asendusliige)
Iris Kangur-Gontšarov, Harju Maakohtu kohtunik
Kristjan Siigur, Tallinna Halduskohtu kohtunik
Endla Ülviste, Pärnu Maakohtu kohtunik (asendusliige)
Jaanus Tehver, Eesti Advokatuuri esimees
Ülle Madise, õiguskantsler
Andres Parmas, riigi peaprokurör
Paul Puustusmaa, Riigikogu põhiseaduskomisjoni esimees
Jaanus Karilaid, Riigikogu õiguskomisjoni esimees
Lauri Läänemets, Riigikogu põhiseaduskomisjoni aseesimees (asendusliige)

Teised osalised:

Tiina Pappel, Tartu Ringkonnakohtu esimees
Villem Lapimaa, Tallinna Ringkonnakohtu esimees
Sirje Kaljumäe, Tartu Halduskohtu esimees
Kaupo Kruusvee, Tallinna Halduskohtu esimees
Liivi Loide, Tartu Maakohtu esimees
Meelis Eerik, Harju Maakohtu esimees
Raivo Aeg, justiitsminister
Viljar Peep, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika asekancler

Protokollis: **Signe Talalae**v, Justiitsministeeriumi kohtute talituse nõunik

Algus: 26.03.2020 kell 08.00

Lõpp: 26.03.2020 kell 15.10

Päevakorras on:

- 1. Justiitsministri 27. oktoobri 2005. a määruse nr 47 „Maa-, haldus- ja ringkonnakohtu kohtunike arv ja jagunemine kohtumajade vahel” muutmine – KS § 41 lg 1 punktide 3 ja 4 alusel**
Otsuse projekt: KHN annab nõusoleku eelnõu vastavalt muutmiseks Materjalina lisatud eelnõu projekt, seletuskiri, memo ja Tartu Halduskohtu, Tartu Maakohtu, Tartu Ringkonnakohtu ja Harju Maakohtu ning Tallinna Ringkonnakohtu arvamused (KS § 11 ja § 19 alusel) ning Riigikohtu halduskolleegiumi arvamus ning I. Pilvingu 24.03.2020 muudatusettepanek.
- 2. Arvamuse andmine Riigikohtu kohtunike vabadele ametikohtadele kandideerivate isikute kohta – KS § 41 lg 3 p 1 alusel**
Otsuse projekt: KHN avaldab Riigikohtu kohtunike vabadele ametikohtadele kandideerivate isikute kohta arvamust Materjalina lisatud elulookirjeldused, kandidaatide enesetutvustused ja vastused eelnevalt KHN-i liikmete poolt saadetud küsimustele

3. 13.12.2019. a KHN-i 107. korralise istungi ja 16.03.2020 108. elektroonilise istungi protokollide kinnitamine

Otsuse projekt: KHN kinnitab 13.12.2019. a KHN-i 107. korralise istungi ja 16.03.2020 elektroonilise istungi protokollid
Materjalina lisatud protokollid

Kohtute seaduse § 40 lg 2 ja § 41 lg 3 p 4 alusel ja tulenevalt asjaoludest, et:

1. Eesti Vabariigis on alates 12.03.2020 Vabariigi Valitsuse otsusel välja kuulutatud eriolukord, mis kehtib 1. maini 2020, kui valitsus ei otsusta teisiti;
2. Eriolukorrast tulenevalt ei saa kohtute haldamise nõukoda oma 26. märts 2020 toimuma pidavale korralise istungile koguneda, kuid istungi päevakorras olnud punktide nr 2 ja 5 osas on vajalik teha kiireloomulised otsused:
 - Järgmine kohtunike vabade kohtade konkurss on plaanis kuulutada välja enne järgmist korralist kohtute haldamise nõukoja istungit (21.–22. mai 2020), millest tulenevalt on vajalik kohtute haldamise nõukoja otsus Justiitsministri 27. oktoobri 2005. a määruse nr 47 „Maa-, haldus- ja ringkonnakohtu kohtunike arv ja jagunemine kohtumajade vahel” muutmise kohta;
 - Riigikohus peab vajalikuks täita alates 01.09.2020 vabaneva Riigikohtu kohtuniku ametikoha esimesel võimalusel, mille eelduseks on ka kohtute haldamise nõukoja arvamuse andmine Riigikohtu kohtunike vabadele ametikohtadele kandideerivate isikute kohta;

kutsus Riigikohtu esimees kokku kohtute haldamise nõukoja elektroonilise istungi, et kujundada seisukoht nendes kahes küsimuses. Elektrooniline istung toimus 26.03.2020. Täpsemalt: 26.03 ajavahemikul kell 08.00–13.00 toimus kirjalik arutelu ning seejärel hääletus määruse teksti muutmiseks nõusoleku andmise üle kuni kella 15.00-ni.

1. **Justiitsministri 27. oktoobri 2005. a määruse nr 47 „Maa-, haldus- ja ringkonnakohtu kohtunike arv ja jagunemine kohtumajade vahel” muutmine – KS § 41 lg 1 punktide 3 ja 4 alusel**

KHN-i liikmed, asendusliikmed ja teised istungil osalejad avaldavad arvamust

I. Pilving: Toetan määruse nr 47 küsimuses Tartu Halduskohtu arvamust ja saadan Riigikohtu halduskolleegiumi seisukoha. Selle pinnalt teen esitatud eelnõule järgmised muudatusettepanekud, mida palun hääletada pakettina:

- **välja jätta eelnõu § 1 p-d 2 ja 3;**
- **asendada eelnõu § 1 p-s 4 arv „8“ arvuga „9“;**
- **välja jätta eelnõu § 1 p 5.**

Selgitus: Muudatusettepaneku kohaselt väheneks Tartu Halduskohtu kohtunike arv Jõhvi kohtumaja arvelt ühe kohtuniku võrra ning säiliks kehtivas määruses ettenähtud Tartu Maakohtu kohtunike arv. Harju Maakohtu kohtunike arv suureneks ühe võrra, nii nagu näeb ette Justiitsministeeriumi esitatud eelnõu.

V. Köve: Siis tuleb muudatusettepanek panna ka hääletusele. Ma pakun, et siis tuleks hääletada kaks ringi. Esmalt küsida, kes toetab Justiitsministeeriumi ettepanekut nagu see on ja siis Ivo muudatusega ettepanekut. Vastupidises järjekorras oleks mu meelest ebaloomilisem. Justiitsministeeriumi poolt vaadates hääletaks esmalt täis muna ja kui see toetust ei leia, siis poolt muna. Lihtsalt muudatusettepanekut eraldi pole minu meelest mõtet hääletada, sisuliselt on tegu kahe konkureeriva ettepanekuga.

Kas Justiitsministeerium toetab sellist kahte varianti või on seisukohal, et kui toetatakse Ivo varianti, siis üldse Justiitsministeerium ei kavatse oma määrust muutma hakata?

I. Pilving: Olen Villu pakutud alternatiividena hääletamise ja järjekorraga nõus.

V. Peep: Määruse muutmise eelnõu pakub kahe koha jagamist kahe suurema koormusega maakohtu vahel. Eelnõu seletuskirjas on põhjendatud viimase statistika põhjal Tartu MK koormuse Harjule järgijõudmist.

Vastuseks Riigikohtu esimehe küsimusele – jah, kui esitatud eelnõu toetust ei leia, siis soovime selle tagasi võtta, et kiiresti edasist tegevusplaani läbi mõelda.

Eelnõu on koostatud heal ajal. Halvad ajad on ees. Majanduses toimuv hakkab peatselt mõjutama eeskätt maakohtute (tsiviilkohtute) koormust. Ja see mõju saab olema tuntav.

Kui suudame 1. astme kohtute koormuse tasakaalustada ning tekib vajadus halduskohtutele appi tulla, siis lähiaastail pensionile minevate maakohtunike suure arvu tõttu on tagasitõstmine lihtne.

Seevastu halduskohtutest lähiaastail plaanilisi vanaduspuhkusele minejaid pole. Kohtusüsteemi-sisene tasakaaluvõimalus läheks vabade halduskohtu kohtade täitmisega lukku.

Usun, et saame kõik tegelikult aru, et täna suur ja homme kasvav 1. astme kohtunike töökoormuse erinevus on ebaõiglane kohtusüsteemi siseselt. Kõnelemata selle mõjust ühiskonnale.

Ü. Madise: Leian, et Tartu Halduskohtust kahe koha üleviimine teistesse kohtutesse võib seada ohtu õigusemõistmise korra kohase toimimise Tartu Halduskohtus.

Erinevate kohtute koormuste õiglane võrdlemine on keeruline: eri liiki kohtumenetlused on (õigustatult) erinevad ning nende omavaheline suhestamine on peaaegu võimatu.

Kindlasti ei saa kohtunike koormuse hindamisel lähtuda üksnes sisse tulnud asjade arvust. Halduskohtu koormus võib sõltuda väga paljudest ühiskonnas aset leidvatest sündmustest ja seega võib näiteks ka täna kehtivast eriolukorrast tulenevalt prognoosida lähiajaks halduskohtute koormuse kasvu.

Seega kahe koha äraviimist Tartu Halduskohtust toetada ei saa.

Kompromissvariandina võiks kõne alla tulla ühe koha üleviimine Tartu Halduskohtust Harju Maakohtusse, kus on praegu koormus kõige suurem. Seega võiks toetada Ivo Pilvingu ettepanekut.

I. Pilving: Eriolukord ei tohi olla õigustus kõlbmatule võrdlusmetoodikale. Paraku on 1:1 kohtuasjade võrdlus töökoormuse hindamiseks kõlbmatu. Loodetavasti ei tule ettepanekut hakata samasuguse kirjemeetodiga kärpima põhiseaduslikkuse järelevalvet.

Pole tõesti kahtlust, et rasked ajad on ees. Nendega toimetulekuks on tarvis võrdväärselt üle vaadata ressursikulu kõigis kohtuharudes, vajadusel seadusandja lahel loal tööd lihtsustades või ülesandeid koomale tõmmates. Arvestada tuleb, et halduskohtumenetluses on seda laadi optimeerimised hiljuti alles tehtud.

Ei saa kuidagi nõustuda asekanstleriga, et kriisis ja eriolukorras on oluline lahendada eeskätt eraisikute vahelisi vaidlusi. Muidugi tuleb lahendada, aga ärevatel aegadel on ka oht riigivõimu kuritarvitusteks või heausketeks ülepingutusteks suur. Ma ei saa toetada lähenemist, kus kriisi puhkedes halvendatakse kohe kõige esimese meetmena kodaniku ja ettevõtja võimalusi riigiga vaielda.

Mulle tundub, et halduskohtunikud on üldkohtunikega, nagu ka Justiitsministeeriumiga näidanud üles solidaarsust, oleme valmis andma oma panuse ühe koha loovutamiseks. Selles valguses pean igati kohaseks astuda järgmised sammud tsiviil- ja süüteomenetlustes, selmet haarata halduskohtust järgminegi suutäis ning küsida seejärel, kas 8 kohtunikuga pisikohtu iseseisvale eksistentsile on üldse õigustust. Usku, et kohe-kohe on maakohtutes tekkimas ülleilgiseid kohti, mida halduskohtutesse tagasi jagada, mul ei ole.

Toetan esimehe tänast ettepanekut panna variandid hääletusele alternatiividena. Kui 1 koha viimine saab KHN-i nõusoleku, siis tekibki ministril võimalus seda kaaluda. Nõusolek ei kohusta määrust kehtestama.

J. Sarv: Arvan, et ametikohtade ümberjagamise asemel võiks halduskohtute ja maakohtute töökoormust ühtlustada sel viisil, et leida veel neid kohtuasju, mille lahendamise saaks anda maakohtu asemel halduskohtu pädevusse. Piirduma ei peaks vaid tahtest olenematu ravi asjadega. Kriminaalmenetluse kontekstis olen põgusalt mõelnud selle üle, et kas näiteks jälitustoimingute lubade andmist ei võiks uuesti suunata halduskohtute kätte, nagu see kunagi ammuses ajal ka oli. Ilmselt räägib õigusharu spetsiifika ja lubade hilisem kontrollimehhanism sellele siiski vastu. Mõelda võib ka mõningate täitmiskohtuniku asjade (nt tingimisi ennetähtaegne vabastamine) või rahvusvahelise koostöö asjade

üleandmisele. Aga praegu tsiviilkorras lahendatavate asjade hulgast peaks „loovutamiseks“ sobivate kandidaatide leidmine olema isegi lihtsam.

Kardan, et Tartu Halduskohtu kui Eesti konkurentsilt väikseima kohtu koosseisu täiendaval kärpimisel satub tema elujõulisus organisatsioonina kahtluse alla. Väikese kohtu puhul tähendab iga kohtuniku tööst eemalejäämine (olgu siis nt haiguse, pikemaajalise stažeerimise, lapsehoolduspuhkuse, ametist lahkumise või kriminaalmenetluses kahtlustatava staatuse omandamise tõttu) ülejäänud kohtunikele koormuse väga suurt kasvu. Näiteks kui Tartu Halduskohtus oleks kaheksa kohtunikku ja neist üks jääks mingil põhjusel töölt eemale, tõuseks iga tööle jääva kohtuniku koormus 14,2%. Kahe kohtuniku eemalejäämisel oleks sama protsent juba 33, kolme korral 60. Seevastu Harju Maakohtus (66) oleksid vastavad näitajad 1,5%, 3,1% ja 4,8%.

Üks või isegi kaks lisakohta ei lahendaks Harju Maakohtu ülekoormuse probleemi. See oleks nagu tilk vett kerisele ja oletan, et keskmine Harju Maakohtu kohtunik isegi ei tunnetaks mingit koormuse vähenemist. Tartu Halduskohus saaks aga tuntava hoobi.

Lisaks on Harju Maakohus muutumas Eesti mõistes ülisuureks. Juba praegu on üle veerandi Eesti kohtunikest teenistuses Harju Maakohtus. Nii suure kohtu juhtimine ei ole vähemalt kohtute seaduses sätestatud mudeli juures enam kuigivõrd lihtne.

Harju Maakohtu koormust tuleks vähendada esmajoones kohtuasjade ümbersuunamise ja ka (vähemalt kriminaalmenetluse kontekstis) menetlusreeglite revideerimisega.

Noil põhjusil panengi ette üritada esimeses järjekorras leida veel selliseid kohtuasju, mille lahendamise saaks maakohtult halduskohtule üle anda, ja jätta Tartu Halduskohtu kohad vähemalt praegu ümber jagamata. Samuti on võimalik asju ümber jagada maakohtute vahel, vähendades sellega Harju ja Tartu Maakohtu koormust.

V. Peep: Peaksime vältima kohtusüsteemi eri harude vastandamist. Ühiskond vajab nii haldus-, kriminaal- kui tsiviilkohtupidamist. Aga kohtusüsteemi sees vajame tasakaalu, et sama ressursi jagavad harud ei oleks ala- ja ülekoormuses.

Eelnõu seletuskiri ja memo on numbrite osas päris põhjalikud. Asi ei ole 1:1 kohtuasjade võrdlusmetoodikas. Vaidlust ei ole selles, et keskmine halduskohtuasi on ajamahukam keskmisest üldkohtuasjast. Aga me räägime täna 4–5-kordsest asjade vahest ja see vahe kasvab!

Valitsuses ootab Riigikokku saatmist eelnõu, mis võimaldab ringkonnakohtute esimeestel jagada koormuse tasandamiseks ümber 1. astme kohtute töövooge. Hea Ivo, Sinu kindlal nõudel on eelnõus ümberjagamise võimalik vaid maakohtute vahel ja halduskohtute vahel, kuid mitte maa- ja halduskohtute vahel. Aga see tähendab, et koormuse tasandamist maa- ja halduskohtute vahel ei olegi võimalik teha muul moel kui kohti ümber jagades.

Ma olen väga tänulik halduskohtute 2017. a. initsiatiivile vaadata üle ja lihtsustada menetlusseadustikku. Loomulikult peame tegelema menetlusõiguslike pudelikaelttega kriminaal- ja tsiviilprotsessis. KrMS-i revisjoni eelnõu ongi teel. HKMS-i muudatused kergendasid mõnevõrra halduskohtute tööd, sh vangide kaebuste osas. Samamoodi saame kergendada kriminaal- ja tsiviilkohtunike tööd – mõnevõrra. Keegi ei arva ju, et KrMS-s ja TsMS-s on peidus sellised karid, mille kõrvaldamisel üldkohtute töömaht kordades alaneb.

R. Aeg: Esmalt soovin teid tänada kiire tegutsemise eest soovitude andmisel õigusemõistmise korraldamiseks eriolukorra ajal. Soovitused on aidanud korraldada kohtute tööd nii, et õigus saab mõistetud viiruse levikut ärahoidval viisil.

Esitasin KHN-i istungile teie toetuse saamiseks määruse muudatuse. Eelnõu tugineb kohtujuhtidega arutatule ning kohtustatistikale. Sellega suurendatakse maakohtunike arvu: Tartu Halduskohtu kaks kohtunikukohta, mis on olnud juba mõnda aega täitmata, viiakse Harju ja Tartu maakohtusse.

Olen lugenud tänases ja eelnevas kirjavahetuses esitatud arvamusi ja jään esialgse ettepaneku juurde. Maakohtud vajavad koormusega toimetulekuks ressursi juurde. Samuti on asi õigluses. Maa- ja halduskohtunikud saavad sama palka, seetõttu ei või töökoormus olla oluliselt erinev.

Nagu avalikkus, nii näen ka mina kohtusüsteemi ühtsena. Avalikkus ei tee vahet usalduses halduskohtu ja maakohtu vastu. Nii ei tohiks me ka vastandada eri menetlusliike. Kohtusüsteemi kasutusse on antud meie kõigi ühine raha. Seda tuleb kasutada ja jaotada otstarbekalt, vältides sama süsteemi osades erinevat koormust.

Maakohtute koormus on täna probleemiks. Sissetulevate tsiviilasjade arv on oluliselt kasvanud ja kohtud ei jaksa hoida eesmärki lahendada asi üldjuhul aastaga. Kriminaalasjade menetlemine on jätkuvalt ressursimahukas ja seda leevendava KrMS-i revisjoni eelnõu mõjud ei avaldu nii kiiresti. Määruse eelnõu seletuskirjas on toodud esile ka 2021. aasta tsiviilnõuete aegumisest tulenev maakohtu koormuse kasv.

Eelnõu esitamine ei ole tingitud eriolukorrast. Oleme alates 2018. aastast otsinud lahendust Harju Maakohtu ülekoormusele. KHN on suunanud meid otsima koormuse ühtlustamiseks erinevaid lahendusi. Arutelude tulemusel on valitsusse jõudnud seaduseelnõu, mis võimaldab töö maakohtute vahel ja halduskohtute vahel ümberjagamist, kohtunike menetluslähetust ning Tartu Maakohtu spetsialiseerumist registriasjade määruskaebustele.

Viimase menetlusstatistika põhjal olen leidnud, et Tartu Maakohtu koormus on Harjule järgi jõudnud. Majanduses on ees ootamas rasked ajad. See tähendab ennekõike maakohtute koormuse olulist kasvu. Kui me midagi ei muudaks, oleks kohtusüsteemis juba kaks ülekoormatud kohtu.

Jah, valitusele esitatud kohtute seaduse muutmise eelnõu on vaid üks samm kohtusüsteemi-sisese paindlikkuse ja spetsialiseerumise tõstmiseks ja koormuse ühtlustamiseks. See ei jää viimaseks. Jätkame lahenduste otsimist, nt kaalume teatud kohtuasjade üleriigilist jagamist. Arutame läbi ka riigikohtunik Juhan Sarve ettepanekud anda teatud kohtuasjad maakohtutelt üle halduskohtule. Aga võtab aega, enne kui need võimalikud muudatused hakkavad oma mõju avaldama.

Senises kirjavahetuses avaldati arvamust, et ühe kohtuniku lisandumine suurde kohtusse ei ole tajutav ja ei too leevendust. Ma ei ole sellega nõus. Iga kohtunik arutab aastas hulga kohtuasju. Ei saa korraldada ära unustada, et iga kohtuasjaga on seotud inimesed, kes ootavad oma probleemile lahendust mõistliku aja jooksul. Nende jaoks ei ole vahet, kas meil on suured või väikesed kohtud. Ning lisaks peame kohtusüsteemis tagama ühesuguse palga puhul õiglaselt sarnase töökoormuse.

Tartu Halduskohtus töötavad võimekad kohtunikud, kohus on hästi juhitud. Vastuseks õiguskantsleri murele selgitan, et täna täidetud kohtunike arvu juures ei ole mingeid märke ohust õigusemõistmise korrahasele toimimisele Tartu Halduskohtus. Kohus on juba mõnda aega töötanud vähendatud koosseisus, eelmisel aastal pensionile siirdunud kohtunikele peatati asjade jagamine aegsasti, noorkohtunikud töötasid aga 90% koormusega. 2019 aasta koondandmed näitavad olukorra paranemist võrreldes mulluse augustikuu andmetega.

Mõistan, et Tartu Halduskohtusse ei jää erilist manööverdamisruumi ootamatute olukordadega jaoks. Kuid ma ei nõustu väitega, et kaheksa kohtuniku kohus ei ole elujõuline. Kuni 2006. aastani oli ka kahe, kolme ja nelja kohtuniku kohtuid. Kuid siis puudus võimalus kohtute vahel koormust tasandada. Kümme päeva tagasi saatsin valitusele kohtute seaduse muutmise seaduse eelnõu. See võimaldab vajaduse korral töövooge kahe halduskohtu vahel ümber jagada.

Kuid see, mida halduskohtute puhul pigem teoreetiliselt pelgame, on Harju ja ka Tartu Maakohtus juba argipäev. Kohtunikke on ametist lahkunud nii korraliselt kui ka ootamatult. Seepärast ei ole ma päri ettepanekuga teha ära vaid pool vajalikust muudatusest. Mõlemad suurema koormusega maakohtud vajavad tuge.

Kohtunike põlvkonn vahetus on halduskohtutes läbi, kuid maakohtutes käimas. Kinnitan, et olukorra muutumisel olen valmis taas reageerima ja algatama vabade kohtunike kohtade üleviimist sinna, kus neid kõige rohkem vaja on.

T. Saar: Ma ei toeta ministri määruse muutmise eelnõud. Põhjendan seda järgnevalt.

KHN pidas möödunud aasta mais toimunud 105. istungil vajalikuks kuulutada viivitamatult välja konkursi Tartu Halduskohtus sama aasta juunis vabanenud kohtunikukohale. Kuna nõukoja otsus kohtunikukoha konkursi väljakuulutamise kohta ei ole ministrile siduv, jäi see ellu viimata. Nõukoda ei peaks ise oma varasematest otsustest mööda vaatama põhjusel, et minister nendega ei nõustu. Ministri määruse muutmise eelnõu on nõukoja varasema otsusega vastuolus ja nõuab seetõttu eriti kaalukaid

argumente ja selgeid põhjendusi. Määruse muutmise eelnõud põhjendatakse maakohtute ja halduskohtute laekuvate asjade hulga võrdlusega. Eri kohtuharude laekuvate asjade arv ei ole kohane vahend kohtute töökoormuse mõõtmiseks. Laekuvate asjade arv ei võimalda anda hinnangut selle kohta, kui palju tuleb kohtunikul ühe asja lahendamiseks aega panustada. Eelnõu seletuskiri ei võimalda järeldada, et võrreldes aastataguse ajaga oleks olukord oluliselt muutunud või et KHN-i varasem otsus oleks ilmselgelt ekslik. Eelnev on juba piisav, et eelnõuga mitte nõustuda.

Eelnõus pakutud lahenduse vastu räägivad ka selged sisulised põhjused:

- Eestis on isikute kohtulik kaitse täidesaatva võimu õigusvastase tegevuse eest usaldatud halduskohtutele. Halduskohtunike arvu vähendamine ohustab selle ülesande täitmiseks vajalike teadmiste ja oskuste püsivust juristkonna hulgas.
- KHN on varem toetanud kohtunike spetsialiseerumist. Mida vähem on kohtus kohtunikke, seda raskem on kohtus spetsialiseerumismudelit kasutada (asjade jagamise probleem, asendused jms).
- Puudub põhjus kahelda Harju ja Tartu Maakohtute suures töökoormuses. Samas ei luba Tartu Halduskohtu negatiivne jõudlus möödunud aastal arvata, et ta töötaks alakoormusega.
- Tartu Halduskohtust kahe koha äravõtmine tähendaks seda, et ühest kohtust kaoks 20% kohtunike kohtadest. Harju Maakohtus tähendaks 20% kohtunike kohti umbes 13 kohtuniku kohta. 20% vähem kohtunike kohti omab kohtule suurt mõju.
- Kahe kohtunikukoha maakohtutesse viimise positiivne mõju nende töökoormusele oleks eelduslikult väike (muutus kohtunikukohtade koguarvus vähem kui 2%), samas mõju halduskohtule oleks oluline (muutus kohtunikukohtade arvu 20 %). Kahe kohtunikukoha maakohtusse viimine ei vähendaks maakohtute ülekoormuse probleemi, kuid süvendab ülekoormuse probleemi halduskohtus. Otstarbekas ega mõistlik ei ole lõhkuda toimivat kohtuharu selleks, et tekitada kahte ülekoormuse käes vaevlevat kohtuharu. Vähemalt osaliselt seondub Harju Maakohtu ülekoormus täitmata kohtunikukohtadega (eelnõu seletuskirja kohaselt 2019. aastal täidetud keskmiselt 58,55 kohta 66-st kohast). Selle, eeldatavalt ajutise probleemi lahendamiseks ei sobi kohtunikukoha üleviimine pikaajalise mõjuga meetmena. Enne, kui otsustada halduskohtust kohtunike kohtade üleviimine, peab olema selge, et maakohtul oleks ülekoormus ka siis, kui kõik kohad oleksid täidetud.
- Eesmärgiks ei peaks olema ressursi ümberjaotamise kaudu saavutada kõigile võrdselt raske olukord, vaid et olemasoleva ressursiga saaksid kõik kohtud neile laekuvate asjade lahendamisele hakkama. Vajadusel tuleb mõelda teiste lahenduste peale, nt menetlusseadustike muutmise, kohtuharude vahel asjade ümberjagamise jms.
- Harju Maakohtus on täna 66 kohtunikku. Tegemist on Eesti kõige suurema kohtuga. Kui Harju Maakohtu kohtadega suurendada, kaldub Eesti kohtusüsteem veelgi enam ühe kohtu poole kaldu. Seeläbi kannatab Eesti teiste piirkondade õigusemõistmine ja isikute juurdepääs õigusemõistmisele.

Kui Tartu Halduskohtus näeb võimalust oma ülesannetega hakkama saada kümne asemel üheksa kohtunikuga, siis võib olla mõeldav ühe kohtunikukoha üleviimine maakohtusse.

Eelnõu seletuskirjast ei selgu, miks tuleb Harju Maakohtu siinkohal eelistada Tartu Maakohtule. Tartu Maakohtus on laekunud asjade arv kohtunikukoha kohta suurem.

Lisaks tahan juhtida tähelepanu, et vaidlusalustele kohtadele oleks saanud konkursi välja kuulutada juba möödunud aasta kevadel, s.o juba enne kui KHN selleks soovitusi andis. Uute kohtunike, kes Ivo pakutud kompromissvariandi kohaselt oleks panustanud nii maa- kui halduskohtu töösse, ametisse asumine on seega juba edasi lükkunud aasta võrra. Selle olukorra jätkumine ilmselt mõjutab negatiivselt kohtusüsteemi tervikuna.

K. Siigur: Võtan kokku oma mõtted seoses kohtuniku ametikohtade ümber jagamisega:

a) Mitte keegi meist tegelikult ei tea, kui suur on mõne kohtu või kohtuniku töökoormus. Objektivsel alusel erinevate menetlusliikide vahel kohtunike töökoormuse võrdlemine ei ole võimalik: seda näitab kasvõi see, et üle 10 aasta oleme püüdnud mingisugust hindamismudelit luua ja pole sellega eriti kuhugi jõudnud. Peamine põhjus on menetlusliikide erinevuses: näiteks tsiviilasju lahendava kohtuniku kapis on suur arv asju, millest omakorda suure hulga moodustavad nii faktilise kui õigusliku tausta poolest pigem lihtsamad (selgemad) asjad; halduses on asjade arv väiksem, aga ühes asjas käsitlemist vajavate küsimuste hulk ja maht oluliselt suurem; kriminaalasjade puhul jälle on näiteks üheks eripäraks

istungitundide suur hulk jne. Lisaks sellele – oleme küll jõudnud üksmeelele, et koormust saab mõõta ajas, ent see tõdemus aitab meid vähe, sest teatud aja jooksul võib teha midagi või ka mitte midagi, võib teha põhjalikumalt või pinnapealsemalt jne. Kes mida tegelikult teeb, ei tea keegi ja oletada siin ei maksa. Naiivne on igatahes lootus, et kunagi hakkab olema mingisugune arvandmete tabel, mis kajastab objektiivselt (ehk mõõtmise teel kontrollitavalt) ja õigesti erinevate kohtunike koormust. Iga selline arvutus veenab kedagi ja kedagi jälle mitte.

b) Tartu Halduskohtus nende kahe tühja koha täitmiseks minister konkursse välja niikuinii ei kuuluta ning selles küsimuses on jäme ots ministri käes, KHN võib siin pahandada, aga päris elu see vähe muudab. Sellest aspektist vaadates on küsimus selles, kas Tartu Halduskohtus hakkab olema edaspidi 10 kohta ja 8 kohtunikku või 8 kohta ja 8 kohtunikku; esimesel juhul kulub 2 kohtunikukoha ressurss riigieelarves „muudeks kuludeks“ ehk kohtusüsteemi kui terviku seisukohast on olukord, mida Kärna-Ärni iseloomustas sõnadega „Äi soolõ, äi moolõ, äi taalõ“.

c) Minu meelest on üksmeel selles, et erinevad asjad ei ole võrreldavad 1:1 ning tegelikult ei tulene ka ministri ja tema käsilaste argumentatsioonist väidet, et halduskohtute koormus on 4 korda väiksem kui tsiviilis: sellise väite korral oleks jutt mitte 2, vaid 12 koha ümber tõstmisest. Mõningal määral annab koormusest pildi jõudlus ja menetlusajad: me saame eeldada, et üldjoontes kõik kohtunikud teevad tubli tööd. Ei ole põhjust eeldada, et mõnes kohtus või menetlusliigis saavutatakse praegune tulemus (lahendatud asjad) oluliselt väiksema kohtuniku ajakuluga kui teistes. Ehk siis, kui täna näiteks Tallinna Halduskohtus on reaalselt tööl arvestuslikult 15 täiskoormusega kohtunikku ja jõudlus selle mehitatuse juures on 99,7%, siis saab eeldada, et praegune reaalne ressurss on põhimõtteliselt piisav.

d) Kindlasti on kohtade ümber jagamisele ka alternatiive. Mõõnan samas, et ühtki tegelikult töötavat siiski mitte. Olles selle peale pikalt mõelnud, suhtun pigem kahtlustavalt ettepanekusse laiendada halduskohtu pädevust teatud liiki kohtuasjadega, mis praegu on maakohtu pädevuses. Asi selles, et nende maakohtu pädevusse andmisel on kunagi olnud mingid loogilised põhjused, (nt. sundravile paigutamise puhul seal teostatava hindamise ja isiku teovõime hindamiseks vajaliku oskusteabe kattuvus; täituri toimingute sisulised seosed tsiviilvaidlustega, jälitustoimingute seotus kriminaalmenetlusega jne). Selliste pädevuste ümber jagamisel tuleks mõelda esmajoones selle peale, kas see teeb kuidagi seda laadi asjade lahendamise lihtsamaks või paremaks, mitte vaadata esimese asjana seda, kas see aitab õigusemõistmise funktsiooni teostamiseks ehitatud struktuuri paremini tasakaalus hoida. Sellest vaatevinklist tundub loogilisem esmalt jagada ümber raha/kohti ja tulla asjade liigutamise juurde siis, kui raha liigutamisest ei piisa või kui see tooks kaasa süsteemi uppi minemise. Süsteemina vaatan mina a) kohtusüsteemi tervikuna ja b) menetlusliiki kui alasüsteemi. Ehk siis ei vaata ma mitte niivõrd seda, kas Tartu Halduskohtus peaks olema 8 või 10 kohtunikku, vaid pigem seda, kas põhiseaduses nimetatud halduskohus saab toimida, kui esimeses astmes on kokku 17+8=25 kohtunikku. Ma väidan, et põhimõttelist kollapsit see kaasa ei too. See toob tõenäoliselt kaasa haldusasjade lahendamise tähtaegade pikenemise ja jääkide suurenemise, ent siinkohal ütleksin ma, et see on ministri valikuõigus praegust „taset“ vajalikuks mitte pidada. Seda, kui palju need menetlused pikemaks venivad, ei oska keegi prognoosida. Nagu ka mitte seda, millised tulevased arengud õiguses või elus ühe või teise menetlusliigi koormust suurendavad või vähendavad.

e) Mõõnan, et 8 kohtuniku kohaga kohtuasutus on väga pisike ja on tõsi, et kui sealt 1 kohtunik mingil põhjusel eemale jääb, on teiste koormuse tõus märgatav. Nagu ma eespool ütlesin, ei vaataks ma halduskohtuid eraldi vaid koos. Nagu Viljar selgitas, on praegu kusagil seadusandlikus protsessis menetlemisel seadusemuudatused, mis annavad annaksid võimaluse liigutada kohtuasju menetlusliigi sees erinevate kohtuasutuste vahel. Ka kahe esimese astme halduskohtu liitmist ei pea ma kuidagi edaspidi mõeldamatuks.

Kokkuvõttes märgin, et mina väga sõbralikult suhtun nii ministri käsilaste esitatud tabelitesse kui ka Sirje esitatud analüüsi, ent üks või teine neist ei sunni selgelt poolt või vastu hääletama. Mulle ei meeldi kohtade halduskohtust maakohtusse viimine, ent mida rohkem sellele mõtlen, seda vähemaks jääb ratsionaalseid argumente, millega selle vastu vaielda. Saab nii ja saab naa. Selles olukorras annaks mina pigem palli ministrile ja ütleks, et „*kuna pole veendumust, et nõnda nagu Sina soovid, upuks meie paat, siis lase käia – Sinu otsus ja Sinu vastutus*“. Mina saan kooskõlastuse mehhanismist aru pigem selliselt, et kui pole väga kaalukat argumenti esimese otsustaja otsust kooskõlastamata jätta, tuleks kooskõlastada. Mõistagi võiks vaadata olukorda ka nõnda, et kuniks pole väga kaalukat põhjust midagi muuta, jäägu kõik nii nagu on. Kõige selle juures meeldiks mulle muidugi nii, et kõik saavad midagi. Seega kui hääletamisel selline võimalus antakse, toetan esimese eelistusena ühe koha üle viimist Tartu Halduskohtust mõnesse maakohtusse. Kuna teine koht Tartus jääb sel juhul niikuinii tühjaks (vt. eespool

punkt b), siis on võimalik näiteks aasta pärast küsimuse juurde tagasi tulla ja vaadata, et mis siis reaalselt aasta jooksul juhtus. Selleks puhuks kui hääletusele läheb aga praegune eelnõu üksnes valikutega „poolt“ ja „vastu“, loen veel kõigi esitatud mõtted veelkord üle ja hääletan nii nagu südametunnistus nupule vajutamise hetkel sunnib.

S. Kaljumäe: Oma seisukoha arutamisele tuleva eelnõu osas ning toetuse alternatiivsele lahendusel olen juba esitanud. Selle päevakorrapunkti juures nimetaksin vaid veel ühe fakti. Pole selget arusaama, kui pika aja peale ette hinnata põlvkondade vahetuse mõju. Märgin, et Tartu Halduskohtus on kaks kohtunikku, kellel 30 teenistusaastat täitub 2023. a oktoobris ning vähemalt üks neist on korduvalt teada andnud, et soovib siis pensionile minna.

K. Kruusvee: Maakohtutes realiseerunud probleemide sisuks ega lahenduseks ei tundu olevat üks või kaks puuduvat kohtunikukohta. Nagu kolleeg Juhan Sarv tabavalt esile tõi, oleks see vaid tilk vett kerisele. Suhtudes täie tõsiduse ja mõistmisega maakohtute probleemi, ei näe ma siiski, et maakohtunikke aitaks oluliselt see, kui tekitada raskused lisaks ka halduskohtusse, ilma et see annaks erilist leevendust maakohtutele. Tõhusam lahendus saab minu hinnangul peituda eelkõige menetlusreeglite ja kohtu ülesannete revisjonis.

Lisaks leian, et kui ei ole kokku lepitud töökoormusmetoodikat, mis võimaldaks hinnata kohtute koormust menetlusliikide ja kohtuastmete võrdluses, siis ei saa teha statistika pinnalt ratsionaalseid juhtimisotsuseid. Ka siis mitte (ja eriti mitte siis) kui tükkide kokkulugemine annab tulemuseks 4:1. Saan täie veendumusega kinnitada, et halduskohtunike tööpäevad ei ole paaritunnised ning korra kohast õigusemõistmist haldusasjades ei oleks võimalik ka nädalavahetusi appi võttes viia läbi ligilähedases statistilises mahus nagu teevad seda täna ülekoormatud maakohtud.

I. Parrest: Ma ei pea võimalikuks toetada eelnõud esitatud kujul ega ka memos alternatiivina väljapakutud kujul. Minu arvates tuleks jätta Tartu HK kohad vähemalt praegu ümber jagamata.

Rõhutan igaks juhuks kohe, et ma ei sea kuidagi kahtluse alla tsiviilasju lahendavate kohtunike liiga suurt töökoormust Harju Maakohtus. Arvestades ka eelseisvaid raskeid aegu majanduses, võib koormus uute kohtuasjade näol just Harju piirkonda teenindavatele kohtutele veelgi kasvada. Samas on ka Tartu Maakohtu koormus ühe kohtunikukoha kohta jõudnud (edastatud memo ja statistiliste andmete põhjal) juba samasse suurusjärku ning eelseisvate seadusemuudatustega kasvab see ilmselt veelgi.

Samas, kui ma edastatud materjalidest õigesti aru saan, siis on KHN varem, mais 2019 peetud istungil olnud seisukohal, et viivitusega tuleks välja kuulutada konkurss alates 21.06.2019 Tartu Halduskohtus vabanevale kohtunikukohale. Selles valguses tundub vähemalt kummaline, et KHN peaks nüüd otsustama sama kohtunikukoha üleandmist maakohtutele. Juba seetõttu ei saa minu arvates toetada mõtet kahe kohtunikukoha äraviimisest Tartu Halduskohtust. Jagan Tiina Pappeli arvamust, et KHN-i varasema otsuse eiramine võib luua ohtliku pretsedendi, mis kahjustab KHN-i autoriteeti.

Juhul kui kaaluda ühe koha äraviimist Tartust Halduskohtust, siis puudub mul edastatud statistika põhjal veendumus, et hetkel tuleks eelistada Harju MK-d Tartu MK-le. Seejuures ma ei tähelda seniste arutelude põhjal koha üleviimise osas märkimisväärset konsensust asjast puudutatud kohtujuhtide vahel.

Minu arvates ei saa võrrelda asjade arvule tuginevalt omavahel maakohtute ja halduskohtute koormust. Halduskohtute ja üldkohtute lahendatavate asjade sisu on erinev ja halduskohtu töö spetsiifiline. Asjade arvu põhjal saaks võrrelda Harju MK koormust teiste maakohtutega ja Tartu HK koormust Tallinna HK-ga. Võrreldes Tartu HK ühe ametikoha koormust Tallinna HK sama näitajaga, siis ei saa minu arvates järeldada, et Tartu HK oleks alakoormatud.

Toetan mõtet, et kohtunikukohtade ümbertõstmise asemel tuleks maakohtute koormust (eelkõige tsiviilasjades) vähendada menetlusreeglite muutmisega. Tallinna puudutavalt tuleks asjad piitlikult öeldes Harju maakohtust „välja saada“, mitte sinna kohtunikukohti teistest Eesti kohtutest „juurde tõsta“. Eelkõige tuleks üle vaadata tsiviilasjade kohtualluvust puudutavad reeglid ning tuleb vähemalt proovida ka TsMS-i menetlusnõudeid optimeerida sarnaselt sellega, nagu see toimus 2017. a-i halduskohtumenetluses. Koormust aitaks vähendada ka TsMS-is sisalduva menetluskulude kindlaksmääramise regulatsiooni muutmise – seaduse tasandil tuleks kehtestada esindaja kulude piirmäärad (soovitavalt võimalikult detailselt). Lisaks leiab kindlasti TsMS-i hagita menetluste kataloogist selliseid asju (menetlusi), mida saaks vajadusel halduskohtutele „loovutada“.

Kahtlen selles, et maakohtutele kohtade juurde andmine võimaldaks ülekoormust võrreldes pakutud alternatiividega oluliselt operatiivsemalt „ravida“. Kohtunikukoha täitmine võtab senise praktika põhjal mitmeid kuid aega ning kohtunik töötab alguses 90% koormusega, vajab juhendamist (juhendajat) jne. Igal juhul kujutaks see vähemalt Harju MK puhul üksnes tagajärgedega tegelemist, mitte probleemi põhjuste lahendamist.

J. Karilaid: Toetan.

T. Pappel: Jään oma senise kirjaliku arvamuse juurde. Rõhutan siiski veel kord, et tunnetusliku ülekoormuse, põlvkondade vahetuse ning muust täitedokumendist tulenevate tsiviilõiguslike nõuete tulevikkus tekkida võivad probleemid saaksid lahenduse ka kohtunike kaasamise ja menetluslähetustega. Kohtusüsteem on ühtne ja loomulikult peavad kohtud üksteist vajadusel aitama, mis võib tähendada ka kohtuniku ametikohtade liigutamist. Samas jään selle juurde, et kohtade liigutamine Harju Maakohtusse oleks põhjendatud vaid juhul, kui kohtu enda ressursid oleksid täielikult ammendunud. Kõige objektiivsema pildi sellise vajaduse kohta annab kohtu jõudlus. Harju Maakohtu eelmise aasta jõudlus oli erinevalt Tartu Halduskohtust ja Tartu Maakohtust positiivne, kuigi vakantseid kohtunike kohti oli palju. Vajadusel tuleb kohtunikel kohtusiseselt ka ümber spetsialiseeruda.

I. Kangur Gontšarov: Kinnitan, et Harju Maakohtu töökoormus ei ole vähenenud. Vähenenud ei ole ei sissetulevate asjade arv ega lahendatud asjade arv. Ja seda püsivalt. Püsivalt on Harju Maakohtu koormus suurim, püsivalt, iga aasta, aasta aastasse tuleb Harju Maakohtu kohtunikule võrreldes teiste kohtunikega rohkem asju lauale lahendamiseks, püsivalt, aasta aastasse pingutab Harju Maakohtu kohtunik, et arvuliselt rohkemate sissetulevate asjade võrra ei kasvaks proportsionaalselt jääk kohtuniku kapis, sest kõik asjad tuleb nii või naa, varem või hiljem ära lahendada. KHN on varasemalt heaks kiitnud, et Harju Maakohtu kohtunike arvu tuleb suurendada kahe koha võrra. Endiselt on Harju Maakohus koormatuim kohus ja endiselt on hädasti vaja Harju Maakohtusse realselt inimesi koha peale kohtunikutöö tegemiseks. Oleme oodanud imet, mis lahendaks meie eest vajaduse teha ebapopulaarseid otsuseid, s.o. süsteemi siseselt jaotada ümber kohtunike kohti, kuid seda imet ei ole juhtunud. Minu meelest on lubamatu jätta kasutamata Tartu Halduskohtu täitmata kohtunike ressursid lihtsalt seetõttu, et on hirm, kas see on parim võimalik lahendus. Fakt on see, et need täitmata kohad ei aita vähendada ei jääki ega kolleegide koormust. Ei Harju Maakohtus ega Tartu Halduskohtus. Meil on kaalukaasil ettepanekud jaotada Tartu Halduskohtust kohti võrreldes püsivalt koormatud Harju Maakohut, viimasel ajal kasvanud töökoormusega Tartu Maakohut ja Tartu Halduskohtu, kes on sunnitud juba aasta töötanud ilma kahe kohtunikuta. Ma ei ole kunagi tahtnud olla otsustajaks, et missugune peaks olema kohtuniku keskmine töökoormus, aga fakt on ka see, et keegi ei anna raha juurde kohtusüsteemile, et oleks kõigile kohtunikele tagatud selline töökoormus nagu see oleks Tartu Halduskohtus, kui neil oleks täidetud ka need kaks kohta. Fakt on ka see, et meil ei ole üksmeelt, kuidas erinevate asjade raskust mõõta, kuid vaidlust ei ole, et erinevate kohtuasjade raskust on üritatud mõõta rohkem kui kümme aastat. Seega tuleb olla julge, et teha ebapopulaarseid otsuseid. Püsiva koormuse leevendamiseks tuleb alustada Harju Maakohtust. Ka jätkuv põlvkonn vahetus vaid soodustab paindlikku kohtade ümber jagamist ja seda siis nii maakohtute kui halduskohtute vahel, mistõttu pole põhjust karta, et kui lõpuks juhtubki kauaoodatud ime, et Harju Maakohtus töökoormus väheneb, siis on pensioneeruvate kohtunike arvel seda paindlik kiiresti ümber mängida teiste kohtute kasuks. Kui me ei jaota ühiselt kohtunike ressursi kohtute vahel ise, siis ei olegi muud lahendust, kui meil on üks kohus ühe kohtualluvusega ja kõik kohtunikud hakkaksid ikka saama võrdselt ühepalju asju lahendamiseks.

Loomulikult oleks Harju Maakohtu suureks sooviks saada kaks kohta juurde, see on aga alles alternatiivne ettepanek. Head kolleegid, öelge mulle palun, et mis valemiga saaks mõjutada pakettide hääletamisejärjekorda. Ise ei pidanud mõistlikuks teha ettepanekut, et hakkaksime hääletama kohtade üle üksahaaval, sest Harju Maakohtu jaoks võiks see tähendada, et ei saagi ühtegi kohta. Järjekord täna on nii, et hääletame koht Harju Maakohtusse ja koht Tartu Maakohtusse. Kui ma hääletan selle otsuse vastu, siis hääletaksin ju ka selle vastu, et Harju Maakohus saaks ühe koha. Kui ma hääletan selle otsuse poolt, siis ei väljendu selles minu nõusolek, et see koht peaks minema Tartu Maakohtule. Ma ei saa aga riskida. Oleks liiga naiivne arvata, et pakett kaks kohta Harju Maakohtusse leiaks toetust (ma ei tea ühtegi KHN-i liiget peale minu, kes arvaks nii), aga see oleks minu arvates ainuõige otsus. Respekt Ivo ettepanekule anda täna siiski üks koht Harjusse ära, aga saan aru, et selle hääletamiseni me ei jõua. Seega nurka surutult ei jää mul muud võimalust, kui hääletada esimese paketi poolt.

I. Pilving: Eelnõu peamine või isegi ainuke tugisammas on asjade 1:1 statistika, aga see ei näita tegelikku töökoormust, ka mitte kellegi suuremat või väiksemat õigust kõrgele palgale.

Eelnõu on paraku vastuolus 2017. a HKMS muudatuste eesmärgiga – tõhustada halduskohtumenetlust. Võime vaielda, kas see eesmärk oli hea või halb, aga see oli parlamendi poliitilise valiku lähtealus ning seda ei tohi muuta määrusega.

Kohtusüsteemi ühtsusele ei tule kasuks, kui selle rahastamise ja ülesannete kääre tasandatakse vaid ühe kohtuaru menetlusgarantiide piiramise ja ressursside arvelt. Taburet, millel jupikaupa saetakse vaid üht jalga, läheb ühel hetkel uppi.

Fakt on see, et 2019 teises pooles töötas Tartu Halduskohtus 9 kohtunikku. Noortele jagati asju vähem, pensioneerujale üldse mitte, aga kõik tegid tööd. Polnud ülekoormust, aga keegi ei istunud ka jõude. Pole põhjust eeldada, et töökäte vähendamine 11% võrra ei mõjuta HK olukorda märgatavalt halvemuse poole.

Kolleeg Juhani ettepanekute osas ei oleks ma nii skeptiline kui Kristjan. Senine tendents on olnud suunata maakohtutesse nt kõik nõu halli ala haldusvaidlused, millel on puutumus tsiviil- või karistusõigusega (nt mitmesugused riigivastutuse erijuhud). Nii mõnelgi juhul saaks ka teisiti.

L. Loide: Ministri määruse muutmise osas esitasin arvamuse kirjalikult, mis lisatud istungi materjalidele.

J. Tehver: Võib-olla äärmuseni lihtsustatult võtaks ma küsimuse kokku nii, et (i) praegu on Harju Maakohtus õigusemõistmise normaalse toimimise võimekus alla kriitilise piiri ning halduskohtutes samal ajal on sama näitaja veidi parem ning (ii) Tartu Halduskohtust 2 kohtuniku koha „äravõtmine“ ja andmine maakohtutele eelduslikult parandab olukorda maakohtutes (küsimus on, et kas viib võimekuse üle kriitilise piiri või mitte) ja halvendab Tartu Halduskohtus (küsimus on, kas viib võimekuse alla kriitilise piiri või mitte). Seda dilemmat komplitseerib kahetsusväärset kombel ka „paberil“ olemasolevate kohtunike ametikohtade mittetäitmine. Mulle näib, et pakutud eelnõu ei pruugi Harju Maakohtu toimimise võimekust parandada oodatud määral (see võib jääda jätkuvalt kriitilisest piirist allapoole) ning „hind“ Tartu Halduskohtu võimekuse vähenemise näol on sellise tulemuse saavutamise eest liiga kõrge. Sellel põhjusel ma esitatud eelnõu ei toeta.

Ma saan ministeeriumi seisukohast niimoodi aru, et kui eelnõu KHN-i toetust ei saa, siis võetakse see tagasi ja järelilikult ei tõusetu küsimust alternatiivsete kompromissvariantide toetamisest – kui see nii poleks, oleks ma toetanud 1 Tartu Halduskohtu kohtuniku koha andmist Harju Maakohtule.

V. Kõve: Kuulanud ära erinevaid seisukohti, avaldan ka oma arvamuse justiitsministri määruse muutmise osas kohtunikukohtade kohta. Riigikohtu kohtunikukandidaadi kohta ma siin arvamust ei avalda, kuna kuulan enne ära ka Riigikohtu üldkogu seisukoha ja siis otsustan, keda esitada Riigikogule.

Esiteks peame endale selgeks tegema, millised on üldse KHN-i võimalused ja valikud. KHN ei oma pädevust muuta kohtunike arvu ega jaotust eri kohtute vahel, samuti välja kuulutada konkursse kohtunikukohtade täitmiseks. Kõigis nimetatud küsimustes on see pädevus KS §-de 11 ja 19 ja § 53 lg- e 2 järgi justiitsministril. Minister peab KS §-de 11 ja 19 järgi kuulama kohtunike arvu ja kohtute vahel jagunemise muutmiseks kuulama eelnevalt ära vastava tööpiirkonna maakohtu/halduskohtu ja ringkonnakohtu esimehe arvamuse ning saama muudatuse tegemiseks KHNi nõusoleku (KS § 41 lg 1 p 4).

Seega täna saab KHN otsustada sisuliselt vaid seda, kas toetada Justiitsministeeriumi ettepanekut oma määruse muutmiseks. Variantid on EI või JAH. KHN ei saa kohustada ministrit oma määrust vastu võtma ega muutma. Minister ei pea määrust andma ka siis, kui KHN on selle heaks kiitnud. Seega saab Ivo ettepanekut lugeda vaid KHNi enamuse toetuse saanud ettepanekuks ministrile kehtestada määrus KHNi pakutud kujul. Minister ei ole sellega paraku seotud. KHN on ka varem võtnud vastu otsuse nõuda Justiitsministeeriumilt Tartu Halduskohtu kohtunikukoha täitmist, kuid seda pole tehtud.

Praeguses olukorras toetan mina Justiitsministeeriumi ettepanekut oma määruse muutmiseks ja Tartu Halduskohtu kohtade üleandmiseks maakohtutele. Teen seda raske südamega ja mõistan ka halduskohtunike pahameelt. Põhjendan oma valikut järgnevalt:

1) Kohtusüsteemis on juba pikka aega täitmata kaks kohtunikukohta. Arvan, et need kohad tuleks kiiresti täita. Seda eriti peatselt lahtirulluva majanduskriisi tingimustes, mil suurima tõenäosusega kasvab hüppeliselt kohtuvaidluste arv. Justiitsministeerium on nõus need kohad täitma, kuid maakohtutes, võttes need ära halduskohtu süsteemist. Kui KHN sellist kohtade täitmist ei toeta ja Justiitsministeerium oma seisukohti ei muuda, jäävad kohad lihtsalt täitmata, mis oleks praeguses olukorras eriti halb

stsenaarium. Kui minu ees on valik, kas kaks täitmata kohtunikukohta või kaks lisakohta maakohtule, pooldan viimast.

2) Minu jaoks näitab Justiitsministeeriumi statistika, et halduskohtunike koormus on suure tõenäosusega väiksem maakohtunike omast, seda sõltumata kriisist. Seejuures on Tartu Halduskohtu koormus on väiksem kui Harju Maakohtu koormusest. Koormuse ühtlustamisele on raske vastu seista. Kui olukord muutub ja halduskohtute koormus peaks suurenema, siis vabaneb edaspidi maakohtutes kasvõi kohtunike pensioneerumise tõttu kohti – need saab vajadusel halduskohtusse tagasi tuua.

Möönan, et Tartu Halduskohtu kahe koha vähendamine nõrgestab seda kohut ja selle elujõudu. Siinkohal julgen praegusel kriisiajal tulla uuesti välja mõttega, et ühendada Eesti maakohtud üheks maakohtuks ja halduskohtud üheks halduskohtuks. See võimaldaks ressursi paindlikult jagada, kaotada ära probleemid töökoormuse pideva mõõtmise ja ühtlustamisega kohtute vahel, lubaks paindlikult muuta kohtualluvust. Tõsi, tekiks rida muid probleeme kohtunike töökohtade, tööjaotusplaani ja üldse sellise kohtu juhtimisega, kuid usun, et need on lahendatavad. Mõelgem sellele.

3) Kui eelneva pinnalt n-õ heal ajal võiksin ka ministri ettepanekule vastu olla, kasvõi kohtusüsteemi sisese solidaarsuse huvides, siis praegu on minu jaoks määravaks aga hetkeolukord. Nimelt on praegu reaalsuseks viirusele järgnev/sellega kaasnev majanduskriis, mille tagajärgi hinnatakse kordades hullemateks, kui oli 2008 jj. See lööb valusalt ka kohtuid, nii vaidluste koosseisu kui arvu osas.

Juba sügisest võiks prognoosida plahvatuslikku koormuse kasvu maakohtutele, seda eelkõige selliste vaidlustega, nagu elatiste vähendamine, krediitdivõlad, kommunaalmaksud, lepingute lõpetamised ja muutmised, hinnaalandused äri sektoris ning massiline maksejõuetusajade vool maakohtutesse. N-õ luksusvaidlused asenduvad ellujäämisvaidlustega, kus kohtute poole vaadatakse meelega ja oodatakse kiireid lahendusi. Sõltumata eelnevast on juba niigi 2021. aastaks prognoositud maakohtute töökoormuse kasvu seoses täitemenetluse aegumisvaidluste lahendamise, kuna 2021. aastal aegub suur hulk täitedokumente. Nendeks valmistumisel oleks õige aeg katsuda seadusega seda koormat leevendada, mingeid asju õgvendades, kuid kõigele vaatamata see tulv tuleb. Mulle tundub, et praegu oleks vastutustundetu jätta maakohtusse ressursi lisamata, kui see võimalus on. Tsiiviilajadele järgnevad väikese viivitusega süüteoasjad. Osa vaesunud ja laostunud inimestest pöörduvad kahjuks ilmselt kuritegelikule teele. Kogu austuse juures halduskohtute vastu, ei näe ma seal sellist kohtuasjade arvu kasvupotentsiaali. Ehitus ja planeerimine soikub, nagu ka sellega seotud kohtuasjad. Piirid on kinni ja inimesed ei pääse ei siia ega välja. Vangid võivad kaevelda, kuid ma liigitaks neid suures osas ellujäämisvaidluste kõrval "luksusvaidlusteks". Jah, maksuasjade, toetuste küsimiste ja tagasiküsimisega seoses on ka seal arvata tõusu, kuid see ei saa olema võrreldav maakohtunike oodatavaga. See on minu isiklik arvamus. Eks kõik hääletavad oma sisetunde ja parema äranägemise järgi. Argumente on nii- ja naapidi, kahtlemata.

V. Lapimaa: Toetan Tartu Halduskohtust ühe kohtuniku koha ümbertõstmist Harju Maakohtusse. Toetust ajutisele ümbertõstmisele väljendasin juba KHN-i 98. istungil 31.mai–1.juunil 2018. a Narva-Jõesuus.

Ü. Madise: Esimese päevakorrapunkti osas jään oma varasema seisukoha juurde. Eri kohtuharude töökoormuse võrdlus ei ole sellisena võimalik ega õiglane. Kahe koha äraviimist Tartu Halduskohtust ei toeta, küll aga olen valmis toetama Ivo Pilvingu pakutud alternatiivset ettepanekut.

J. Sarv: Ehkki mõlemalt poolt on kõlanud väga veenvaid argumente, jääksin siiski oma 24. märtsi 2020. a kirjas välja öeldu juurde. Arvan, et ametikohtade ümberjagamise asemel võiks halduskohtute ja maakohtute töökoormust ühtlustada sel viisil, et leida veel selliseid kohtuasju, mille lahendamise saaks anda maakohtu asemel halduskohtu pädevusse. Piirduma ei peaks vaid tahtest olenematu ravi asjadega. Jagan Indrek Parresti seisukohta, et halduskohtutele saaks üle anda näiteks osa hagita menetluse asju. Nii oleks võimalik maakohtute koormust vähendada palju suuremal määral kui kahe kohtunikukoha ümberjagamisega.

Lisaks on vaja jätkata menetlusreeglite lihtsustamisega nii kriminaal-, väärteo- kui ka tsiiviilkohtumenetluses.

Ühe või kahe koha ümberjagamine ei lahendaks Harju Maakohtu ega Tartu Maakohtu ülekoormust ega lühendaks silmanähtavalt menetlusaega nendes kohtutes. On raske ette kujutada, et näiteks Harju Maakohtu puhul tooks 66 kohtunikule ühe või isegi kahe lisandumine kaasa mingi tajutava arengu. Seevastu Tartu Halduskohus saaks tuntava hoobi.

Lisaks on Harju Maakohus muutumas Eesti mõistes liiga suureks ja raskesti juhitavaks.

Seepärast leiangi, et Harju ja ka Tartu maakohtu vaieldamatult liiga suurt koormust tuleks vähendada esmajoones kohtuasjade ümbersuunamise ja ka kohtumenetluse reeglite ökonoomsemaks muutmisega.

E. Ülviste: Toetan määruse muudatust esitatud kujul, seega maakohtunike arvu suurendamist. Vaidlust ei ole, et Harju Maakohus on koormatuim kohus ning paratamatult mõjutab Harju Maakohtu õigusemõistmise toimimise võimekus kogu kohtusüsteemi usaldusväärsus. Kuna ka Tartu Maakohtu koormus on Harju Maakohtule järele jõudmas on igati mõistlik tagada õigusemõistmine normaalne toimimine nendes kohtutes.

V. Saarmets: Tartu Halduskohtust kahe kohtunikukoha üleviimine maakohtutesse. Keeruline küsimus keerulisel ajal, millele ei ole lihtsat vastust. Nõustun juba korduvalt kõlanud seisukohaga, et menetlusliikide ülene töökoormuse võrdlus pelgalt sissetulevate või lahendatud asjade arvu järgi ei anna adekvaatset pilti ning ministeeriumi poolne iseenesest täiesti õige üleskutse kohtuharusid mitte vastandada kõlab ausalt öeldes õõnsalt, kui samas just seda numbritega tehaksegi. Ma olen täiesti veendunud, et maakohtunikud on asjadega koormatud ning seda mitte ainult Harjus ja Tartus ning mitte ainult tsiviilasjades. Samas ei ole loogiline ega usutav, et halduskohtunikud on maakohtute kolleegidest põhjendamatult aeglasemad, laisemad või lihtsalt alakooratud. Seda ei kinnita juba halduskohtute jõudluse näitajad, mis jäävad alla 100% (st jäägid suurenevad).

Kuna sissetulevate haldusasjade arv on viimasel ajal tõepoolest vähenenud ja menetlust on suudetud tõhustada, pean samas täiesti võimalikuks, et halduskohtunike ülekoormus on madalam kui maakohtunike ülekoormus. Sellest ei saa siiski järeldada, et põhjendatud oleks kohtunikukohtade üleviimine halduskohtust maakohtusse. See tähendaks lihtsalt tulekahju kustutamist kõige lihtsamalt kättejuhtuvate vahenditega (samasse kategooriasse kuulub ka see nn menetluslähetus eelnõu, aga selle erisusega, et too ongi mõeldud tulekahju kustutamiseks), kuid välja jääks selgitamata maakohtute probleemide tegelik põhjus ja seepärast ootaks varsti niikuinii ees uus tulekahju. Pelgalt viide sissetulevate asjade arvu suurenemisele ei ole piisav ega veenev, sest ma ei kipu uskuma, et inimesed või ettevõtjad lihtsalt kaebavadki igal aastal aina rohkem. Pigem on probleem kas menetlusreeglite jäikus või veelgi tõenäolisemalt selles, et maakohtutele on antud pidevalt juurde ülesandeid, mis võib-olla ei peaks üldse kohtute pädevuses olema (nt erinevad järelevalveülesanded). Võib-olla oli omal ajal nende ülesannete maakohtutele andmiseks hea põhjus, aga täiesti võimalik, et need põhjused võivad olla ka ära langenud (nt seoses omavalitsuste tugevdamisega). Kuna minu arvates ei ole alust väita, et halduskohtud tegutseksid alakoorusega, siis ma ei pea sisuliseks lahenduseks ka osade tsiviilasjade halduskohtutele üleandmist, vähemasti mitte suures mahus.

Kokkuvõttes, minu arvates ei ole eelnõus toodud põhjendused Tartu Halduskohtust kahe kohtunikukoha maakohtutesse üleviimiseks põhjendatud. Mõõndes, et ülekoormus on tänaseks reaalsus ja muud võimalused selle lahendamiseks on veelgi aeganõudvamad, pean ma siiski võimalikuks toetada Ivo alternatiivset ettepanekut lubada üks Tartu Halduskohtu kohtunikukoht viia üle Harju Maakohtusse, rõhutades samas, et teine vaba kohtunikukoht Tartu Halduskohtus tuleks samuti viivitamatult täita. Juhin tähelepanu, et majanduslanguse tingimustes võib eeldada ka haldusasjade arvu kasvu (nt maksuasjad, ettevõtjate toetusnõuded jne).

Põhjendan oma seisukohta Harju Maakohtu eelistamise osas sellega, et Tartu Maakohtu oodatav koormuse kasv seoses maksejõuetusasjadega on esiteks tulevikumuusika ja teiseks peaks minu arusaamist mööda sellise ümberkorraldusega vastavalt vabanema ressurs Pärnu ja Viru maakohtutest, mis tuleks siis vajadusel suunata Tartusse. Samuti on minu arvates ilmselge, et Tallinna piirkonda satub keskmisest rohkem eriti mahukaid ja keerulisi vaidlusi (seda kõigis valdkondades), mistõttu enam-vähem võrdsete numbrite puhul hindan Harju Maakohtu tegelikku koormust teiste maakohtute omast märksa kõrgemaks. Kuigi on õige, et me ei tea, milline oleks Harju Maakohtu koormus siis, kui kõik 66 kohtunikukohta oleksid täidetud, pole ka lootust, et selline olukord kunagi sünniks, sest alati on keegi puudu.

A. Parmas: Kuigi kahtlemata on Harju Maakohtu ja selle kohtunike töökoormus suur, sageli suurem kui kolleegidel teistes kohtutes, ei ole Justiitsministeeriumi pakutud lahendus sellele probleemile vastuvõetav. Eestis kiputakse strateegilisi probleeme „lahendada“ lühiajalises vaates edu toovate meetmetega, jättes probleemide olemuse tegelikult puutumata. Selline paistab ka ministeeriumi pakutav

lahendus praegu. Mul ei ole mingit kindlust selles, et väiksest kohtult juba ära võetud kohtunike kohti oldaks valmis sinna kunagi uuesti ümber jagama. Harju Maakohtu koormus kohtunike kohta jääks väga suureks ka pärast taotletavat muudatust. Kui tegelik vajadus on kohtusüsteemi kohtunike kohti JUURDE luua, siis tulebki seda taotleda, kuni see vajadus otsustajateni ükskord kohale jõuab. Nõustun täielikult Tanel Saare, Tiina Papli ja Ivo Pilvingu põhjalike seisukohavõttudega nende sisuliste argumentide osas ja ei toeta määruse muutmise ettepanekut niisugusel kujul. Leian, et olukorda arvestades võiks mõistlik kompromiss-variant olla ühe Tartu Halduskohtuniku koha ümber kujundamine maakohtuniku ametikohaks, kuid seda koos KHN-i selge sõnumiga, et halduskohtus võimaliku ülekoormuse probleemi tekkimisel tuleks esimeses järjekorras taas maakohtuniku ametikoht halduskohtuniku omaks ümber kujundada.

M. Eerik: Arvamuse määruse muutmise kohta olen kirjalikult andnud ja jään selle juurde. Toetan määruse muutmist. Minu arvates ei saa me lubada olukorda, kus mõnes kohtus on ülekoormus aga mõnes teises kohtus selline koormus, mis ei anna põhjust kohti täita. Tartu Halduskohus toimib minu hinnangul hästi ka ilma nende kahe kohata ning ei ole põhjust rääkida hüpoteetilisest suutmatusest tulevikus. Pigem näitab kriisikogemus varasemast töökoormuse kasvu maakohtutes ja seda just tsiviilõiguse vallas. KHN ei saa lubada endale suutmatust ressursse jagada.

V. Kõve: Aeg arvamusteks sai otsa. Aitäh kõigile arvamuse avaldajatele! Sellega oleme läbinud ka päevakorra II ja III punkti. Vastuväiteid protokollile ei tulnud (vähemasti mina ei pannud tähele) ja selle saab lugeda kinnitatuks.

V. Kõve kuulutas välja hääletuse Justiitsministeeriumi poolse määruse muutmise ettepaneku üle. Nõukoja liikmetel/asendusliikmetel paluti hääletada EI või JAH.

KHN-i liikmed hääletavad ajavahemikul kell 13.01–15.00 justiitsministri 27. oktoobri 2005. a määruse nr 47 „Maa-, haldus- ja ringkonnakohtu kohtunike arv ja jagunemine kohtumajade vahel” muutmiseks nõusoleku andmise üle

Hääletustulemused:

Poolt: 5

Vastu: 5

Erapooletuid: 1

V. Kõve: Kodukorra § 6 lg 3 järgi hääle võrdsel jagunemisel otsustab eesistuja, s.o minu hääl. Seega teist vooru ei tule. KHN elektrooniline istung on sellega lõppenud.

Otsus: KHN annab nõusoleku eelnõu vastavalt muutmiseks

2. Arvamuse andmine Riigikohtu kohtunike vabadele ametikohtadele kandideerivate isikute kohta – KS § 41 lg 3 p 1 alusel

Riigikohtu kohtunike vabadele ametikohtadele kandideerijad on:

- 1) Meeli Kaur
- 2) Andrus Miilaste
- 3) Triin Uusen-Nacke
- 4) Merike Varusk
- 5) Urmas Volens

Riigikohtu kohtuniku vabale ametikohale kandideerivad isikud edastasid enne istungit KHN-i liikmetele end tutvustavad motivatsioonikirjad ning vastused eelnevalt KHN-i liikmete poolt elektrooniliselt esitatud küsimustele.

Kandideerijad elektroonilisest istungist osa ei võtnud.

KHN-i liikmetelt ja kohtu esimeestelt küsitakse esitatud materjalide põhjal arvamust Riigikohtu kohtuniku vabale ametikohale kandideerivate isikute kohta.

Otsus: KHN avaldab Riigikohtu kohtunike vabadele ametikohtadele kandideerivate isikute kohta arvamust

3. 13.12.2019. a KHN-i 107. korralise istungi ja 16.03.2020 108. elektroonilise istungi protokollide kinnitamine

Protokollidele esitati parandusettepanekuid. KHN-i protokollid kiidetakse heaks.

Otsus: KHN kinnitab 13.12.2019. a KHN-i 107. korralise istungi ja 16.03.2020 elektroonilise istungi protokollid

/allkirjastatud digitaalselt/

Villu Kõve
Juhataja

/allkirjastatud digitaalselt/

Signe Talalaev
Protokollija